

MODELI DEMOKRATIJE – OBLICI I UČINAK VLADE U 36 ZEMALJA, SLUŽBENI LIST SCG I CID PODGORICA, 2003, STR. 329

Arend Lajphart pripada krugu istaknutih teoretičara i istraživača demokratije, usled svog aktivnog bavljenja empirijskom stranom teorije demokratije. Prvo se dugo bavio politikom Holandije, kao stabilne i efektivne demokratije, u inače religijski i ideološki veoma podeljenom društvu. Ovom knjigom je otišao korak dalje, u svojim potvrdama konsensualne teorije, produbljući njenu argumentaciju i primenljivost u praksi savremenih država.

Na osnovu institucionalnih osobina svih ovih sistema navedenih u knjizi, sve sisteme je svrstao u dva niza, i na osnovu toga pokušao je da izgradi jednu novu „konceptualnu mapu“ demokratije. Na toj „mapi“, dominantna su organizacija i delovanje izvršne vlasti, zakonodavstvo, sistem političkih stranaka i izborni sistem, kao i odnos centralne vlasti i nižih organa vlasti. Ove parametre i njihov uticaj na konkretan sistem Lajphart ocenjuje na skali od većinskog sistema do konsenzusa, pa i same države rangira spram skupa svih ovih parametara. Ovaj posao je bio i više nego težak, jer sada nije uzeo u obzir samo razvijene države sveta, već i one manje razvijene, potpuno različitog geopolitičkog backgrounda, sa različitim kontinenta, a čak je i produžio period proučavanja istih (budući da je u prethodnoj knjizi „Demokratije“, obuhvatio samo 11 država, klasično demokratskog uređenja i to u periodu od 1945–1980 godine). Značajno je svakako i dodavanje nova dva parametra, koja nije ranije koristio a to su interesne grupa i centralne banke, kao novi centri moći, posebno u poslednjoj dekadi 20 veka.

Dalje, i postojanje brojnih različitih etničkih i verskih zajednica, mnoga poređenja je činilo Lajphartiu veoma teška, pa se stoga, usredsredio na „manjinu ženu“, i došao do veoma značajnih podataka. U svim proučavanim državama je došlo do porasta zastupljenosti žena u državnim organima, političkom i javnom životu, s tim što je taj procenat svakako veći u razvijenim državama. Ne govorimo samo o pukom formalizmu, tj. poštovanju normativa o zastupljenosti do 1/3 kandidatkinja na izbornim listama, i eventualno kasnijem njihovom formiranom prisustvu u državnim

organima. Klasično ženski resori, kao što su kultura, obrazovanje, omladina i sport, se prevazilaze jer one postaju rukovodioci i drugih resora: telekomunikacija (Srbija), spoljnih poslova (Mađarska), predsednici država (Nemačka). Ovakva tendencija navodi na različite zaključke, no svakako da je sam angažman žena u politici povećan koliko zbog njihove upornosti da postanu ravnopravne sa muškarcima i u ovoj sferi društvenog života, toliko i zbog povećane svesti muškaraca da žene u politici, kao bolji organizatori, unose jednu novu dimenziju stabilnosti i doslednosti.

Lajphart se ovde bavi i jednom potpuno novom temom, i pored standardnog ekonomski preciznog istraživanja država i njihovog pukog rangiranja, a to je – da li tip demokratije utiče na politiku i efikasnost vlade, ili je to pojava sama za sebe, koju demokratski režim može samo da pospeši ili da eventualno unazadi. Oduvek je demokratija shvatana kao vladavina naroda, od naroda i za narod izazivala brojna pitanja i naravno oprečne odgovore. Neka od njih i Lajphart ponovo postavlja, samo na malo drugačiji način. Jedno od njih je: šta se dešava sa državama u kojima formalno postoji vladavina naroda, a zapravo su u kontradikciji odnosi naroda i vlasti (koja je ipak proistekla iz narodne volje). Kojim i čijim interesima treba vlade da se priklone, da li sopstvenim za održanje na vlasti, interesima kapitala, jer ipak novac okreće svet, ili poslušati široke narodne mase, zbog kojih se u krajnjoj liniji neko i nalazi u demokratskim državama na vlasti.

Demokratija se u poslednjem vreme, bar u političkim naukama posmatra jedino u kontekstu većinske demokratije, dok je konsensualna priznata samo kao legitiman ali veoma redak i neupotrebljiv oblik. Demokratija nije samo dvostranački sistem, premda on manje više uspešno funkcioniše i u SAD i Velikoj Britaniji, jer postoji fokusiranost birača na dva fronta. Sa druge strane, višestranački sistem svakako da daje više izbora biračima, ali je to istovremeno i loše jer rascepkano biračko telo, usled tolikih mogućnosti izbora itd. jednostavno je nesposobno da formira neku stabilniju vladu. Koncentracione vlade, čak i veoma često manjinske vlade ne znače uvek i potpunu promenu sistema koji nije valjao, već samo promenu nekog od aktera na istoj političkoj vrtešci.

Savremena funkcionalna demokratija zahteva informisane, odgovorne, participativne i kritičke građane, tj. građane koji su svesni (tj. obavešteni) da život u zajednici povlači za sobom ne samo prava nego i određene dužnosti. Politička stvarnost govori u prilog tezi da će demokratija (bilo da ima prefiks „kulturalna“ ili neki drugi, ili da ostane bez istoga) biti dominantan politički oblik države u 21. veku. Bez obzira na mnoga neispunjena obećanja iste, duboku krizu sopstvenog legitimiteta i na konstantne napade nadolazeće društvene homogenizacije, demokratija je ostavila dovoljan prostor za participaciju u civilnom društvu svih svojih članova. Međutim, poznat je I Fukujamin stav o univerzalizaciji zapadne liberalne demokratije kao konačnog oblika političke vladavine. Zato vredi upustiti se u fakticizam Lajphartove knjige, i pravilno i blagovremeno se informisati o ovoj opciji.

Mr Dragana Ćorić
asistent Pravnog fakulteta u Novom Sadu